

Vides aspektu novērtēšana

Projekta Nr. 2/EEZLV02/14/GS/045
Projekta nosaukums: "Ilgspējīgas vides politikas pārvaldības
veicināšana MVU sektorā"

Saturs

1.	PIEREDZES STĀSTS	3
2.	VIDES ASPEKTU NOVĒRTĒŠANA	4
	PIEMĒRS	6

1. Pieredzes stāsts

Rūpes par vidi, kurā mēs dzīvojam, ir viens no lielākajiem mūsdienu izaicinājumiem, galvenokārt tāpēc, ka valda pārlicība – pasākumi, kas ir vērsti uz vides saglabāšanu, ir visai dārgi un ne katram uzņēmējam iespējami. Protams, visvairāk tas attiecas uz mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) sektoru, kurā šis stereotips bieži vien kavē pat domāt par svarīgākajiem jautājumiem. Kādā vidē mēs dzīvojam? Vai mēs darām pietiekami, lai, pirmkārt, šo vidi nebojātu un, otrkārt, savu iespēju robežās sakārtotu un uzlabotu? Vai ir iespējams MVU motivēt ieviest un īstenot savu vides politiku?

Atsevišķi uzņēmumi jau ir saņēmuši Vides sertifikātu. Vai tie līdz ar šo dokumentu ir ieguvuši arī kādas priekšrocības gan īstermiņā, gan perspektīvā?

Uzņēmums **SIA "Getliņi Eko"** valdes locekle **Aija Breikša**: *"Kā jau atkritumu apsaimniekošanas poligons, mūsu uzņēmums strādā, ievērojot A kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas nosacījumus, un tās ir specifiskas prasības. Mēs pastāvīgi veicam notekūdeņu monitoringu, kontrolējam gaisa kvalitāti, lai ierobežotu smaku izplatīšanos. ISO 14001 standarts mums paredz īpašu vides kvalitātes politiku. Tā ir pamata lieta, lai mēs vispār varētu strādāt – sevišķi ņemot vērā, ka mēs atrodamies ļoti tuvu apdzīvotai vietai. Tāpēc vides aizsardzības prasības, ko mēs ievērojam, gan paaugstina mūsu pakalpojumu kvalitāti, gan liek nemitīgi paaugstināt uzņēmuma darbības efektivitāti. Vides sertifikāts mums ir jau no 2004. gada, un vides standarti mums "pasaka priekšā", ko darīt, uzņēmumam pašam nekas nav jāizgudro, un tas ir izdevīgi gan īstermiņā, gan ilgtermiņā."*

2. Vides aspektu novērtēšana

Vides aspekti ir organizācijas darbības, pakalpojumu, produktu un resursu elementi, kas var radīt labvēlīgu vai nelabvēlīgu ietekmi uz vidi. Ietekme uz vidi ir jebkurš vides izmaiņas rezultāts, labvēlīgas vai nelabvēlīgs, pilnīgs vai daļējs, kas radies no organizācijas darbībām, produktiem vai pakalpojumiem.

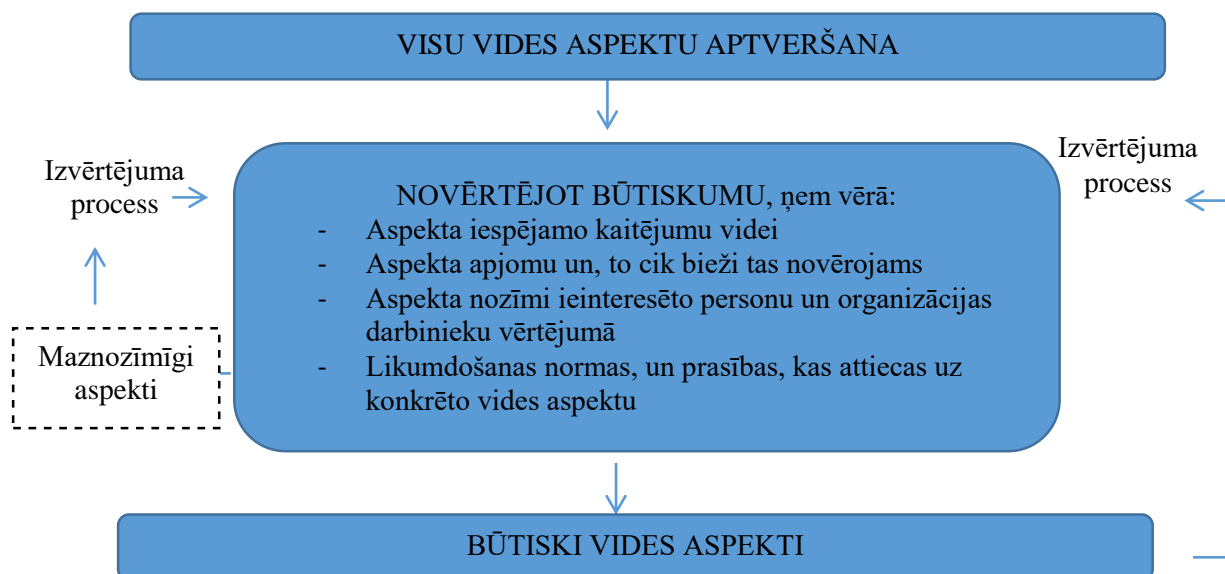
Novērtējot uzņēmuma vides aspektus, tos var sadalīt šādās kategorijās:

- ✓ Izejvielu patēriņš
- ✓ Energoresursu patēriņš
- ✓ Ūdens un notekūdeņi
- ✓ Atkritumu apsaimniekošana
- ✓ Emisijas
- ✓ Augsnes piesārņojums
- ✓ Lokālie vides traucējumi

Kad ir apkopoti dati un informācija par katru no augstāk minētajām kategorijām, **nepieciešams tos novērtēt un sakārtot atbilstoši būtiskuma pakāpei.** Vides aspektu novērtēšana ir nepieciešama, lai uzņēmums apzinātu, **kuras** no kategorijām **rada vislielāko ietekmi** uz apkārtējo vidi **un kuras** no tām **būtu jāizvēlas par prioritārajām** dažādu piesārņojuma mazināšanas pasākumu ieviešanai.

Lai novērtētu vides aspektu būtiskumu, ir nepieciešams:

1. **Noteikt indikatorus** – kvantitatīvi lielumi, pēc kuriem būtu iespējams noteikt vides aspekta izmaiņas un veikt datu salīdzināšanu. Visbiežāk par indikatoriem tiek izvēlēti īpatnējie lielumi, piemēram, īpatnējais enerģijas patēriņā – kWh/tonna produkcijas. Lai identificētu indikatoru, apskatiet otro un trešo tēmu no šī mācību materiāla;
2. **Novērtēt un apzināt vides likumdošanas aspektus,** kurus nepieciešams ievērot. Uzņēmumiem, kuriem ir izsniegtas piesārņojošās darbības atļaujas ir noteikti konkrēti lielumi un parametri, kurus uzņēmuma darbības rezultāta nepieciešams ievērot. Šie lielumi ir jāņem par prioritārajiem vides pārvaldības ieviešanai uzņēmumā;
3. **Veikt vides aspektu novērtējumu** – iespējams izmantot jau plaši pielietotas novērtēšanas metodes, vai izveidot savam uzņēmumam vispiemērotāko. Novērtēšanai var izmantot jau plaši pielietotas metodes, kā arī uzņēmums var izveidot pats savu vides aspektu novērtēšanas metodi, kas vislabāk raksturo doto situāciju.

Viena no **visplašāk izmantotajām vides aspektu novērtēšanas metodēm ir COWI metode.**

Lai noteiktu identificēto vides aspektu **nozīmīgumu**, kas tiek vērtēti pēc trīs aspektiem¹, kur katram no parametriem tiek iedalīti 1-3 punkti atkarībā no problēmas lieluma:

- ✓ **A: apjoms/daudzums** (liels, vidēji liels, neliels) – uzņēmuma emisijas (notekūdeņu, putekļu, izplūdes gāzu, u.c.) daudzuma novērtējums. Tas ir relatīvs lielums un attiecas tikai uz konkrēto uzņēmumu.
- ✓ **I: izplatīšanās skala** (globāla, reģionāla, lokāla ietekme) – parāda to, cik lielu apkārtējās vides daļu ietekmē aplūkotie vides aspekti. Ir pieņemts šāds salīdzinošs vērtējums: visam, kas nonāk atmosfērā ir globāla ietekme (3 punkti). Reģionāla ietekme ir lielu upju, jūru vai citu plašu starptautisku ūdens tilpņu piesārņojums (2 punkti).
- ✓ **E: efekts** (atgriezenisks vai neatgriezenisks) – nosaka vides aspektu prognozējamais ietekmes ilgums. Ja izmaiņas vidē ir īslaicīgas, tad šī aspekta vērtējums ir 1, ja sistēma ir neatgriezeniski izmainīta vai atjaunojas daudzu sezonu laikā, tad aspekts vērtējams ar 3 vai 2 punktiem.

Problēmu klases tiek definētas šādi: 1-10 punkti – ietekme ir nebūtiska, 11-20 punkti – ietekme ir būtiska, punktu skaits lielāks par 20 – ietekme ir kritiski svarīga.

¹ S.Valtere, S.N.Kalniņš, D.Blumberga Vides pārvaldība un energopārvaldība, Rīga, 2014

Piemērs

Uzņēmumā 30% tiek patērētā elektroenerģija un 70% siltumenerģija no kopējā enerģijas patēriņa.

Uzņēmumā nav uzstādīts siltumenerģijas skaitītājs, līdz ar to dati tiek aprēķināti balstoties uz kurināmā patēriņu.

Kā kurināmais tiek izmantota dabasgāze.

Produkcijas ražošanas laikā ir nepieciešams neliels daudzums ūdens patēriņa. Lielākā daļa tiek patērēta sadzīves vajadzībām. Līdz ar to arī veidojas neliels apjoms notekūdens. Uzņēmumam ūdens piegāde ir no pilsētas ūdens tīkliem, kā arī sadzīves notekūdens tiek novadīts kopējā pilsētas notekūdeņu sistēmā.

Produkcijas ražošanas laikā tiek izmantots liels apjoms izejvielu, kuru apstrādes procesa laikā veidojas liels daudzums atkritumu. Lielāka daļa no atkritumiem tiek nogādāta poligonā atkritumu noglabāšanai.

Izejvielu piegādei un gatavas produkcijas piegādei klientiem uzņēmums izmanto savu autotransportu, kur pamatā tiek izmantota dīzeļdegviela.

Uzņēmums savā teritorijā īslaicīgi uzglabā atkritumus, kuri izvietoti uz grunts, potenciāli veidojot augsnes piesārņojumu.

Aptuveni 200 m attālumā no uzņēmuma teritorijas atrodas dzīvojamās ēkās. Līdz šim brīdim uzņēmums ir saņēmis vienu sūdzību par paaugstinātu trokšņu līmeni.

Balstoties uz augstāk aprakstīto, zemāk tabulā ir atspoguļots piemērs par vides aspektu novērtēšanu uzņēmumam.

Vides aspekti	Punkti			Problēmas līmenis	Problēmas klase	Rīcības nepieciešamība
	A	I	E			
Elektroenerģijas patēriņš	2	1	1	2	I	Nebūtisks
Kurināmā patēriņš	3	2	2	12	II	Būtisks
Emisijas	3	3	3	27	III	Kritiski svarīgs
Ūdens un notekūdeņi	2	2	2	8	II	Nebūtisks
Atkritumi	3	2	2	12	II	Būtisks
Augsnes piesārņojums	1	1	2	2	I	Nebūtisks
Lokālie vides traucējumi	1	1	1	1	I	Nebūtisks

Šādā veidā ir iespējams identificēt prioritāros vides aspektus un sastādīt nepieciešamo pasākumu sarakstu vides aspektu ietekmes uz vidi mazināšanai. Jāņem vērā, ka vides aspektu novērtējums ir subjektīvs. Līdz ar to uzņēmuma vides aspektu novērtēšanā ieteicams būtu iesaistīt darbiniekus no dažādiem departamentiem un augstākās vadības, lai panāktu pēc iespējas reprezentatīvākus rezultātus.

Balstoties uz vides aspektu novērtējumu, tiek izveidots vides aspektu saraksts (skatīt zemāk esošo tabulu) ņemot vērā noteiktos indikatorus datu salīdzināšanai, nozari reprezentējošos lielumus, kā arī likumdošanas aspektus, kas attiecas uz konkrēto vides aspektu.

Vides aspekts	Indikators, (salīdzinošie rādītāji)*	Likumdošanas prasības (skatīt piesārņojošās darbības atļauju)	Novērtējums
Elektroenerģijas patēriņš	2,5 kWh/t (1,9 kWh/t)	Ievērot iekārtu tehnoloģiskos procesus, taupīt siltumenerģiju un elektroenerģiju. Ja radies nepamatots enerģijas pieaugums, jāatrod iemesls un jāveic nepieciešamās darbības, lai samazinātu patēriņu.	Nebūtisks (2)
Kurināmā patēriņš	25,1 kWh/t (15 kWh/t)		Būtisks (12)
Emisijas	45,7 t CO ₂ /t	Emisijas atmosfērā no emisiju avotiem ir atļautas, ievērojot dotos parametrus un norādīto piesārņojošo vielu emisiju limitu robežās. Vienu reizi divos gados ražotnes maksimālās noslodzes laikā attiecīgajā jomā akreditētā testēšanas laboratorijā veikt piesārņojošo vielu - CO un NO _x emisiju instrumentālos mērījumus no katlu mājas dūmeņa (avots A1), nosakot sadedzināšanas procesa parametrus un piesārņojošo vielu koncentrācijas. Sadedzināšanas iekārtai katru ceturksni veikt CO ₂ aprēķinus un dabas resursu nodokļa maksājumus.	Kritiski svarīgs (27)
Ūdens un notekūdeņi	8,2 m ³ /t (6,7 m ³ /t)	Katru gadu izstrādāt dzeramā ūdens kārtējā monitoringa programmu, saskaņojot to Veselības inspekcijā. Piesārņojošo vielu limitējošās koncentrācijas notekūdeņos, ko nodod apsaimniekošanai, nodrošināt atbilstoši līgumam. Lietus notekūdeņus no automašīnu stāvlaukuma caur attīrīšanas iekārtu novadīt meliorācijas grāvī atbilstoši limitiem. Notekūdeņu izplūdē nodrošināt piesārņojošo vielu emisiju robežvērtības (mg/l) vai attīrīšanas tehnoloģiju un atļauto piesārņojuma slodzi (t/gadā).	Nebūtisks (8)
Atkritumi	15,4 t/t (8,3 t/t)	Veikt bīstamo atkritumu uzskaiti īpašā žurnālā papīra vai elektroniskā veidā. Veikt nebīstamo atkritumu uzskaiti, fiksējot atkritumu veidus, daudzumus, transportēšanas datumus, apliecinot to ar atbildīgās amatpersonas parakstu.	Būtisks (12)
Augsnes piesārņojums	potenciālo piesārņojuma vietu skaits gadā	Atkritumu apsaimniekošana nedrīkst negatīvi ietekmēt vidi, tai skaitā: radīt apdraudējumu ūdeņiem, gaisam, augsnei, kā arī florai un faunai; piesārņot un piegružot vidi. Bīstamās ķīmiskās vielas, ķīmiskos maisījumus un bīstamos atkritumus uzglabāt tā, lai nepieļautu noplūdi apkārtējā vidē. Nepieļaut piesārņojuma veidošanos ārpus ražotnes telpām.	Nebūtisks (2)
Lokālie vides traucējumi	sūdzību skaits gadā	Neattiecas	Nebūtisks (1)

*Salīdzinošos rādītājus ir iespējams iegūt no BREF dokumentiem (<http://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/>), kas izstrādāti, balstoties uz labākajiem pieejamiem tehniskiem paņēmieniem (LPTP) dažādām rūpniecības nozarēm, kurās ir pieejami atsaucē indikatori.

Balstoties uz augstāk tabulā ietverto informāciju, uzņēmums var sakārtot vides aspektus prioritārā secībā, ņemot vērā visus vides aspektu ietekmējošus faktorus:

Prioritāte	Vides aspekti
1	Emisijas
2	Kurināmā patēriņš
3	Atkritumi
4	Ūdens un notekūdeņi
5	Elektroenerģijas patēriņš
6	Augsnes piesārņojums
7	Lokālie vides traucējumi

Līdz šim ir apskatīti tikai tiešie vides aspekti, bet ar vides pārvaldību var identificēt arī netiešos vides aspektus. **Tiešie vides aspekti ir organizācijas darbības, pakalpojumu, produktu un resursu elementi, kas rada labvēlīgu vai nelabvēlīgu ietekmi uz vidi un kurus organizācija pilnībā kontrolē. Savukārt netiešie vides apskati ir tādi, par kuriem organizācijai nav pilnīga kontrole kā, piemēram, trešās personas ar ko uzņēmums sadarbojas.**

Lai **identificētu netiešos vides aspektus** un samazinātu to ietekmi uz vidi, būtu vēlams:

- ✓ Iegūt informāciju no apakšuzņēmējiem un piegādātājiem (piemēram, pakalpojumu sniedzējiem un zemes īpašniekiem), klientiem par to, kā izejvielas tiek iegūtas, piegādātas, kā arī kā produkts tiek izmantots un kas notiek ar nolietotajiem izstrādājumiem;
- ✓ Novērtējiet apakšuzņēmēju darbības un ja iespējams veiciet izmaiņas, kas mazinātu vides piesārņojumu;
- ✓ Izglītot klientus (piemēram, māciet, kā izmantot produktu un kā no tiem atbrīvoties, iesakiet, kā samazināt ietekmi uz vidi);
- ✓ Ieviest videi draudzīgu jeb "zaļā" iepirkuma politiku;
- ✓ Apsveriet iespēju pieņemt atpakaļ nolietotos izstrādājumus.

Mācību materiāls tapis sadarbībā ar SIA "Demarsch" un SIA "Ekodoma". Atbildību par šo materiālu pilnībā uzņemas tā autori. Sniegtā informācija var nesakrist ar Eiropas Savienības viedokli un tā nav atbildīga par šajā publikācijā ietvertās informācijas tālāku izmantošanu.

Projekts "Ilgtspējīgas vides politikas pārvaldības veicināšana MVU sektorā" tiek īstenots, izmantojot 103 840.00 EUR Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta līdzfinansējumu, programmas "Nacionālā klimata politika" neliela apjoma grantu shēmas "Kapacitātes celšana pētījumiem un pasākumiem sabiedrības zināšanu uzlabošanai par klimata pārmaiņām un to radītājām sekām" ietvaros.

Projekta mērķis – izglītēt MVU uzņēmējus par Vides politikas ieviešanu ilgtermiņa stratēģijā, izstrādājot video apmācību materiālu, kas būtu pieejams visiem interesentiem.

DEMARSCH

Kontaktinformācija

SIA "Demarsch"

Miera iela 15, Rīga, LV – 1001

Tālr.: 67374113

www.demarsch.lv

www.videspolitika.lv

E-pasts: demarsch@demarsch.lv

